

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ
КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Кафедра музейно-туристичної діяльності

**ПРОГРАМА ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІДЕОЛОГІЯ В ДИСКУРСІ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	028 Менеджмент соціокультурної діяльності
Освітньо-професійна програма	Менеджмент культури
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)

Харків, 2025

УДК 316.75(073)

I-29

Друкується за рішенням науково-методичної ради Харківської державної академії культури
(протокол № 15 від 15.05.2025 р.)

Рецензенти:

Злобіна Т. Г., к.філос.н., голова організації, голова правління
ГО «Експертний ресурс Гендер в деталях»
Пілюгіна К. Г., к.філос.н., доц.,
каф. теорії культури і філософії науки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Укладач:

В. С. Мірошніченко, канд. культурології, ст. викл.
каф. музейно-туристичної діяльності
Харківської державної академії культури

I-29

Ідеологія в дискурсі гуманітарних наук : програма та навч.-метод. матеріали до курсу для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти зі спец. 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» / Міністерство культури та стратег. комунікацій України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т культурології та соц. комунікацій, Каф. музейно-турист. діяльності ; уклад. В. С. Мірошніченко. Харків : ХДАК, 2025. 26 с.

Навчальна дисципліна «Ідеологія в дискурсі гуманітарних наук» орієнтована на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності». Виходячи з позицій критичної теорії, досліджується концепт ідеології в межах гуманітарних наук. Аналізується взаємозв'язок ідеології з дискурсами влади, медіа й кіно. Особлива увага приділяється питанням репрезентації соціальних груп, біополітики, ідеологічного домінування. Навчальна дисципліна спрямована на розвиток критичного мислення, вміння аналізувати ідеологічні процеси та впливи у сучасній культурі, що є необхідним для майбутніх менеджерів культури.

Для студентів та викладачів освітньо-професійної програми «Менеджмент культури».

УДК 316.75:[008+07+37+7](073)

© Харківська державна академія культури, 2025 р.

© Мірошніченко В. С., 2025 р.

I. Опис предмета навчальної дисципліни

Ідеологія в дискурсі гуманітарних наук

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Вибіркова	
	Спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності		
Загальна кількість годин – 120	Освітньо-професійна програма Менеджмент культури	Рік підготовки:	
		3-й	
		Семестр	
		5-й	
для денної форми навчання: аудиторних – 40 самостійної роботи студента – 80	Рівень вищої освіти: бакалавр	Лекції	
		20 год.	
		Практичні, семінарські	
		20 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		80 год.	
Індивідуальні завдання:			
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 40/80

II. Мета і завдання навчальної дисципліни

З повсякчасним розвитком ринкових відносин і культурних індустрій в Україні та світі, роль ідеології набуває неабиякого значення, адже нею пронизані всі сфери життєдіяльності людини і культури. У зв'язку з цим зростає роль гуманітарних досліджень різноманітних спрямувань як засобу критичного осмислення даної проблематики, можливих шляхів її аналізу, реконструкції і ймовірного подолання. Менеджеру соціокультурної діяльності необхідні знання про контексти функціонування сучасної культури, пропаганди та ідеології, як з огляду на підвищення професійних компетентностей, так і для розуміння важливих процесів модерної культури.

Мета навчальної дисципліни – поглиблення системи знань стосовно концепту ідеології, структурування досвіду осмислення та аналізу ідеологем й ідеографем з урахуванням відповідного дискурсу.

Завдання навчальної дисципліни:

- дослідити основні визначення поняття «ідеологія» виходячи з різних теоретичних підходів (марксизм, постструктуралізм, гендерна і феміністичні теорії, постколоніальні студії тощо);

- описати взаємозв'язок ідеології з дискурсом влади та соціокультурними інститутами;

- проаналізувати механізми впливу ідеології на освіту, медіа, культуру та на формування світогляду людини;

- розглянути, в який спосіб ідеологія визначає репрезентації соціальних груп та як вона впливає на ідентичність;

- визначити взаємовпливи біополітики, гендеру, постколоніальності та владних стосунків у сучасній культурі;

- дослідити практики спротиву ідеологічним домінуванням через візуальні студії та інтелектуальні акції.

III. Вимоги до знань, умінь та навичок

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна (відповідно до освітньо-професійної програми).

Загальні компетентності

ЗК6. Здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Фахові компетентності

ФК1. Здатність критично усвідомлювати взаємозв'язок між культурними, соціальними та економічними процесами.

ФК2. Здатність аналізувати економічні, екологічні, правові, політичні, соціологічні, технологічні аспекти формування ринку культури.

Програмні результати навчання (відповідно до освітньо-професійної програми).

Програмні результати навчання

ПРН2. Збирати та впорядковувати інформацію.

ПРН9. Оцінювати сучасну соціокультурну ситуацію.

ПРН11. Виявляти, генерувати і впроваджувати креативні ідеї в професійну діяльність.

ПРН18. Проявляти самостійність суджень та самокритичність у процесі дискусії.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є:

- залік;
- семінарські заняття;
- дискусії.

IV. Зміст і структура дисципліни

Навчальна дисципліна складається з 9 тем, пов'язаних між собою змістовними складовими.

Теми: Дискурс гуманітарного знання: вступ до курсу. Проект Просвітництва, богема та модерн: Вальтер Беньямін читає Шарля Бодлера. Ідеологія, марксизм, гедонізм: Мішель Онфре. Джудіт Батлер: які тіла мають значення? Ганна Арендт: ідеологія, пропаганда, тоталітаризм. Ідеологія, влада, задоволення: Катрін Малабу. Гаятрі Чакраворті Співак: що таке постколоніальність?

Спектри ідеології: кіно, образ, звук. Ідеологія, бунт і практики протіву.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі заліку.

Структура навчальної дисципліни

Перелік тем (або блоків)	Разом годин	Лекційні	Семінарські	Практичні	Сам. робота
Тема 1. Дискурс гуманітарного знання: вступ до курсу	6	4	2		
Тема 2. Проект Просвітництва, богема та модерн: Вальтер Беньямін читає Шарля Бодлера	16	2	2		12
Тема 3. Ідеологія, марксизм, гедонізм: Мішель Онфре	13		2		11
Тема 4. Джудіт Батлер: які тіла мають значення?	15	2	2		11
Тема 5. Ганна Арендт: ідеологія, пропаганда, тоталітаризм	15	2	2		11
Тема 6. Ідеологія, влада, задоволення: Катрін Малабу	16	2	2		12
Тема 7. Гаятрі Чакраворті Співак: що таке постколоніальність?	4	2	2		
Тема 8. Спектри ідеології: кіно, образ, звук	20	4	4		12
Тема 9. Ідеологія, бунт і практики протіву	15	2	2		11
Всього	120	20	20		80

ЗМІСТ КУРСУ

Тема 1. Дискурс гуманітарного знання: вступ до курсу

В лекції розглядаються ключові концепти гуманітарного знання, аналізується його дискурсивна природа в контексті ідеологічної проблематики. Ретроспективно розглядаються методологічні засади гуманітаристики (від епохи Просвітництва до постмодерну), її відмінності від природничих наук та роль інтерпретацій у продукуванні знань.

Особлива увага приділяється поняттям «дискурс влади», «контроль» та «суб'єктність», а також взаємозв'язку мови, культури та науки у формуванні знання. Аналізуються класичні та сучасні підходи до гуманітарних досліджень.

Лекція окреслює завдання курсу, демонструючи, як гуманітарне знання впливає на суспільні процеси, формує критичне мислення та посилює або послаблює вплив ідеології.

Семінарське заняття: *Що таке ідеологія?*

Тема 2. Проект Просвітництва, богема та модерн: Вальтер Беньямін читає Шарля Бодлера

Лекція присвячена взаємозв'язку окремих складових творчості Шарля Бодлера та філософії культури Вальтера Беньяміна з урахуванням особливостей культури кінця XVIII – поч. XX ст. Розглядається концепція товару в поезії та критичних статтях Бодлера, його погляд на фланування, колекціонування, місто та сучасність як метафори ринкових відносин та ідеології.

Аналізуються роботи Беньяміна, зокрема його інтерпретації Бодлерового «поета-фланера», богемі тощо у контексті капіталізму XIX століття. Окрема увага приділяється простору міста, рекламі, масовій культурі та їхньому впливу на ідеологію.

Лекція містить посилання на сучасні дослідження текстів Бодлера, які розглядають його творчість крізь призму шоку, перегляду традицій та фетишизації товару.

Семінарське заняття: *Проект Просвітництва: Беньямін і Фуко.*

Тема 3. Ідеологія, марксизм, гедонізм: Мішель Онфре

Лекцію присвячено постанархізму в творчості Мішеля Онфре. Розглядаються його ідеї про свободу, державу та

демократію, які ґрунтуються на концепціях анархізму, відмови від догм та деконструкції владних механізмів. Проговорюється критика лібералізму, тоталітарних рухів, а також необхідність створення «лібертарної республіки», що базується на горизонтальних суспільних зв'язках.

Лекція торкається ідей Ля Боесі про добровільне рабство, окремих положень концепції контр-історії філософії, відкритості освіти, ролі медіа у підтримці влади та механізмів контролю людини через консьюмеристські практики. Аналізується вплив влади та потенціал суспільного і особистісного спротиву.

Семінарське заняття: *Гедонізм і біоетика.*

Тема 4. Джудіт Батлер: які тіла мають значення?

Лекція присвячена ключовим ідеям Джудіт Батлер щодо ненасильства, гендерної ідентичності та соціальних норм. Розглядається концепція «тіл, що мають значення», прекарності, зокрема вплив дискурсивних практик, перформативності, фреймів на формування сексуальної відмінності.

Аналізуються політики та питання живого, біологічного, культурного, критика Батлер тоталітаризмів і пов'язаних з ними війнами та соціальними розколами. Батлер наголошують на тому, що гендер – це певний регулятивний ідеал, а фемінізм не повинен обмежуватися виключно біологічним розумінням жінки.

В лекції порушується питання свободи гендерного вираження та реакцій суспільства на ці ідеї, а також критикується концепт «гендерної ідеології».

Семінарське заняття: *Перформативність, прекарність, феміністичні політики.*

Тема 5. Ганна Арендт: ідеологія, пропаганда, тоталітаризм

Лекція розглядає концепцію Ганни Арендт щодо ідеології, пропаганди та тоталітаризму. Аналізується, як ідеологія в тоталітарних режимах замінює реальність системою подекуди науково обґрунтованих, але заангажованих постулатів. Пропаганда використовується для створення масової підтримки та редукування критичного мислення.

Розглядається феномен тоталітаризму як влади, яка нівелює індивідуальність, перетворюючи людину на знаряддя державної машини. Особлива увага приділяється тому, як сучасні форми масової комунікації можуть наслідувати тоталітарні підходи, змінюючи політичну свідомість та демократичні інститути.

Семінарське заняття: *Ідеологія, насильство, тоталітаризм.*

Тема 6. Ідеологія, влада, задоволення: Катрін Малабу

В лекції обговорюється взаємозв'язок біології, ідентичності та соціокультурного контексту. Розглядається концепція пластичності мозку як ключового чинника формування суб'єкта та його стосунків з ідеологією. Пластичний мозок не є жорстко детермінованим, а змінюється під впливом культури, освіти, досвіду та середовища. Відбувається протиставлення пластичності і гнучкості, де остання розуміється Малабу як ідеологічний інструмент сучасного капіталізму.

Також аналізується взаємозв'язок між нейробіологією, гуманітарними науками та соціальними структурами, наголошується на впливі глобалізації та економічних моделей на формування ідентичності. Ставиться питання про межі суб'єктивності та можливості її трансформації.

Семінарське заняття: *Пластичність і біополітика.*

Тема 7. Гаятрі Чакраворті Співак: що таке постколоніальність?

Лекція вибудовується довкола критики колоніальної та постколоніальної репрезентації, висвітлюється питання субалтерну та його здатності вибудовувати дискурс. Співак досліджує те, як західна теорія, попри критику ідеології та влади, зберігає до певної міри патріархальний зміст.

Розглядається проблема подвійного значення репрезентації: як політичного представництва та як відтворення ідентичності. Окремо аналізується роль жінки в структурі пригнобленні, підкреслюється її невидимість у глобальних процесах.

Лекція порушує питання висловлювання пригнобленим власної позиції в умовах, коли система знання обмежує його висловлювання.

Семінарське заняття: *Постколоніальність і субальтерність.*

Тема 8. Спектри ідеології: кіно, образ, звук

В лекції аналізуються, головним чином, концепції Жака Лакана та Славоя Жижека щодо суб'єкта, задоволення та реального в контексті візуалістики, зокрема кінематографу. Розглядається механізм сублімації, завдяки якому суб'єкт може набути статусу речі, і бути використаним ідеологією.

Пояснюється взаємозв'язок задоволення та агресивності, а також роль фантазму у створенні перешкод у вигляді ідеологем (образних, звукових), на шляху до більш вільного існування у символічному. Лаканівське поняття реального трактується як щось непроникне та невідворотне, що не піддається символічному впорядкуванню.

В лекції наголошується на психоаналітичній інтерпретації несвідомого, природі страху та впливу заборон на формування бажання. Жижек додає до дискусії політичне забарвлення, пов'язуючи насолоду із владою та ідеологією.

Семінарське заняття: *Ідеологічні виміри кінематографу.*

Тема 9. Ідеологія, бунт і практики спротиву

В лекції аналізується ідеологія, структури бунту та форми спротиву крізь призму концепції Гі Дебора. Розглядається його критика «суспільства спектаклю» як системи, що через медіа та споживання контролює свідомість та відчужує суб'єкта.

Досліджуються стратегії опору панівним ідеологіям: перевизначення знаків, дрейф, ситуації та роль прямих дій у подоланні домінуючих нарративів. Також описується, як сучасний капіталізм адаптується до авангардно-політичного вираження людини, комодифікуючи радикальні ідеї.

Особлива увага приділяється тому, як окрема людина та спільноти можуть конструювати альтернативні форми соціальної взаємодії, протистоячи ідеологічним пасткам.

Семінарське заняття: *Спектакль і революція повсякденного життя.*

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання до семінарських занять та самостійної роботи студентів

Тема 1. Дискурс гуманітарного знання: вступ до курсу.

Семінарське заняття: Що таке ідеологія?

Мета: структурувати знання з навчальної дисципліни

Підготуватися до дискусії:

- Коротка історія поняття «ідеологія»;
- Основні підходи до визначення ідеології;
- Чому ідеології досі мають значення?

Література [4, 13, 15, 18, 22, 27, 33, 40].

**Тема 2. Проєкт Просвітництва, богема та модерн: Вальтер
Беньямін читає Шарля Бодлера.**

**Семінарське заняття: Проєкт Просвітництва: Беньямін і
Фуко.**

Мета: структурувати знання з навчальної дисципліни

Підготуватися до дискусії:

- «Was ist Aufklärung?» як проблема сучасної гуманітаристики;
- Як ми уявляємо «теперішнє»?
- Як знайти вихід зі стану «неповноліття» і чи потрібно його шукати?
- Приватне і публічне використання розуму;
- Сучасність як установка;
- Фуко про розуміння сучасності Бодлером;
- Aufklärung як філософський етос: негативні і позитивні характеристики;

- Програма Фуко: однорідність, систематичність, загальність.

Література [1, 8, 9, 24, 25, 26, 29, 34].

Самостійна робота студентів: Модерн, археологія, триби.

Мета: структурувати знання з навчальної дисципліни.

Завдання:

Підготувати короткий аналіз тексту.

- Вальтер Беньямін «Центральний парк»;

- Мішель Фуко «Археологія знання» (Розділ 2. «Дискурсивні закономірності»);
- Мішель Маффесолі «Час племен. Занепад індивідуалізму у постмодерному суспільстві» (Розділ 4. «Трайбалізм»).
Література [19, 24, 29, 34].

Тема 3. Ідеологія, марксизм, гедонізм: Мішель Онфре.

Семінарське заняття: Гедонізм і біоетика.

Мета: поглибити знання з теми лекційного матеріалу

Підготуватися до дискусії:

- Проект гедоністичного маніфесту Мішеля Онфре;
- Чи можлива альтернатива: контрїсторія філософії;
- Перспективи постанархізму.

Література [20, 40].

Самостійна робота студентів: Ідеології нерівності.

Мета: структурувати знання з навчальної дисципліни.

Завдання:

Підготувати короткий аналіз тексту.

- Яніс Варуфакіс «Розмови з донькою про економіку. Коротка історія капіталізму» (Розділ 1. «Звідки стільки нерівності?» Розділ 6. «Одержимі гроші»);
- Ален Бадью «Похвала політиці» (есе «Політика сьогодні»).

Література [3, 10].

Тема 4. Джудіт Батлер: які тіла мають значення?

Семінарське заняття: Перформативність, прекарність, феміністичні політики.

Мета: поглибити знання з теми лекційного матеріалу

Підготуватися до дискусії:

- Основні напрямки мислення Д. Батлер;
- Перформативність гендеру;
- Концепт прекарності: дискурси війни;
- Чи є тіло конструктором?
- Суб'єкт і норми.

Література [5, 6, 16, 30, 36].

Самостійна робота студентів: Реальне, гендерне маркування і знання.

Мета: структурувати знання з теми.

Завдання:

Підготувати короткий аналіз тексту.

- Славой Жижек «Метастази насолоди» (есе «Девід Лінч або Жіноча пригніченість»).

Література [14, 39, 40].

Тема 5. Ганна Арендт: ідеологія, пропаганда, тоталітаризм.

Семінарське заняття: Ідеологія, насильство, тоталітаризм.

Мета: структурувати знання з навчальної дисципліни

Підготуватися до дискусії:

- Ганна Арендт. Ідеографіми біографії;

- Чи відрізняється пропаганда тоталітарної держави від демократичної?

- Арендт і Гайдеггер. Ідеологія не є вироком?

Література [2, 15, 21].

Самостійна робота студентів: Ідеологічні державні апарати, дискурс, влада.

Мета: поглибити знання з лекційного матеріалу.

Завдання:

Підготувати короткий аналіз тексту.

- Луї Альтюссер «Ідеологія та ідеологічні державні апарати».

Література [22, 27, 40].

Тема 6. Ідеологія, влада, задоволення: Катрін Малабу.

Семінарське заняття: Пластичність і біополітика.

Мета: структурувати знання з навчальної дисципліни

Підготуватися до дискусії:

- Катрін Малабу «Що нам робити з нашим мозком?» (Частина 3. «Ви – це ваші синапси»);

- Мішель Фуко «Народження біополітики» (лекція на вибір).

Література [16, 17, 24, 34, 37].

Самостійна робота студентів: Мозок, гедонізм, ідеологія.

Мета: структурувати знання з теми.

Завдання:

Підготувати короткий аналіз тексту.

- Катрін Малабу «Що нам робити з нашим мозком?» («Вступ»; Розділ 2. «Криза центральної влади»);

Література [17, 37].

Тема 7. Гаятрі Чакраворті Співак: що таке постколоніальність?

Семінарське заняття: Постколоніальність і субальтерність.

Мета: структурувати знання з навчальної дисципліни

Підготуватися до дискусії:

- Концепція підпорядкованого/пригнобленого;

- Теоретичні основи філософії Г. Ч. Співак;

- Ідеологія та політика в теорії Г. Ч. Співак.

Література [23, 30].

Тема 8. Спектри ідеології: кіно, образ, звук.

Семінарське заняття: Ідеологічні виміри кінематографу.

Мета: поглибити знання з теми лекційного матеріалу

Підготуватися до дискусії:

- Погляди на кінематограф А. Бадью;

- The Pervert's Guide to Cinema (2006);

- The Pervert's Guide to Ideology (2012).

Література [14, 28, 32, 35].

Самостійна робота студентів: Екран популярної культури.

Мета: поглибити знання з теми лекційного матеріалу.

Завдання:

Підготувати короткий аналіз тексту.

- Славој Жижек «Погляд навскіс. Вступ до теорії Жака Лакана через популярну культуру» (Розділ 2. «Ви ніколи не зможете знати надто багато про Гічкока»).

Література [14, 40].

Тема 9. Ідеологія, бунт і практики спротиву.

Семінарське заняття: Спектакль і революція повсякденного життя.

Мета: поглибити знання з теми лекційного матеріалу

Підготуватися до дискусії:

- Гі Дебор і ситуаціонізм;
- Психогеографія і теорія дрейфу: опір ідеології?
- Суспільство спектаклю: головні ідеї.

Література [11, 31, 38].

Самостійна робота студентів: Ідеологія і глобалізація.

Мета: поглибити знання з теми лекційного матеріалу.

Завдання:

Підготувати короткий аналіз тексту.

- Режис Дебре «Револуція в революції?»;
- Зигмунт Бауман «Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства» (Розділ 3. «Слідом за національною державою – що далі?»).

Література [7, 11].

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ ФОРМИ КОНТРОЛЮ

(під час заліку студент_ка отримує два питання, які визначаються за допомогою генератору випадкових чисел)

1. Концептуальні визначення ідеології
2. Гуманітаристика як ідеологія і гуманітаристика VS ідеології
3. Сучасність за Шарлем Бодлером
4. Гедоністичний маніфест Мішеля Онфре
5. Що таке постанархізм?
6. Гендерна теорія Джудіт Батлер
7. Славој Жижек про ідеологію споживання
8. Чого ми не бачимо в кіно?
9. Мозок та ідеологія в текстах Катрін Малабу
10. Розуміння біополітики Мішелем Фуко
11. Кінематографічна експлікація ідеографем
12. Гі Дебор про ідеологію «суспільства спектаклю»
13. Сучасний дискурс біовлади
14. Концепт субальтерності за Гаятрі Чакраворті Співак
15. Насильство і тоталітаризм за Ганною Арендт
16. Знання, ідеологія, влада
17. Чи можна подолати ідеологію?

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Безгін І. Д. Мистецтво і ринок. Київ : ВВП Компас, 2005. 543 с.
2. Бабенко Н. Б. Соціально-культурне прогнозування : навч. посібн. Київ : ДАКККіМ, 2008. 179 с.
3. Гагоорт Г. Менеджмент мистецтва. Підприємницький стиль. Львів : Літопис, 2008. 360 с.
4. Янишин С. Маркетинг : навч. посіб. Львів : Магнолія-2006, 2012. 456 с.

Допоміжна

5. Адорно Т. Теорія естетики. Київ : Основи, 2002. 518 с.
6. Арентс Г. Джерела тоталітаризму. Київ : Дух і літера, 2005. 584 с.
7. Бадью А. Похвала політиці. Львів, Київ : Видавництво Анетти Антоненко, Ніка-Центр, 2019. 224 с.
8. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія. Київ : Смолоскип, 2008. 360 с.
9. Батлер Д. Перформативність, прекарність та сексуальна політика // Образ, тіло, порядок. Гендерні дослідження в міждисциплінарному спектрі. 2014. Київ : Медуза. С. 91-101.
10. Батлер Д. Чи може «Про насильство» Арентс щось розповісти нам сьогодні? // Коридор. 2023. URL: <http://surl.li/giooc> (дата звернення: 18.02.2025).
11. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 109 с.
12. Беньямін В. Вибране. Львів : Літопис, 2002. 214 с.
13. Бодлер Ш., Беньямін В. Паризький сплін. Есе. Київ : Комубук, 2017. 368 с.
14. Варуфакіс Я. Розмови з донькою про економіку. Коротка історія капіталізму. Львів : ВСЛ, 2018. 168 с.
15. Дебре Р. Революція в революції? Київ : Вперед, 2018. 95 с.
16. Деріда Ж. Письмо та відмінність. Київ : Основи, 2004. 602 с.
17. Джеймісон Ф. Постмодернізм, або Логіка культури пізнього капіталізму. Київ : Курс, 2008. 504 с.
18. Жижек С. Погляд навскіс. Вступ до теорії Жака Лакана через популярну культуру. Київ : Комубук, 2018. 320 с.

19. Лютий Т. Ідеологія: матриця ілюзій, дискурсів і влади. Київ : НаУКМА, 2016. 200 с.
20. Малабу К. Анархізм сьогодні // Контур. 2023. URL: https://kontur.media/catherine_malabou_anarchism/ (дата звернення: 31.03.2025).
21. Малабу К. Філософія і мозок. Критичний підхід до нейронаук // Контур. 2021. URL: <https://kontur.media/malabou> (дата звернення: 18.02.2025).
22. Мангайм К. Ідеологія та утопія. Київ : Дух і літера, 2008. 370 с.
23. Маффесолі М. Час племен. Занепад індивідуалізму у постмодерному суспільстві. Київ : НАУКМА, 2018. 264 с.
24. Онфре М. Сила життя. Гедоністичний маніфест. Київ : Ніка-Центр, 2016. 192 с.
25. Принц А. Ханна Арендт або Любов до світу. Київ : Темпора, 2016. 342 с.
26. Рікер П. Ідеологія і утопія. Київ : Дух і літера, 2005. 386 с.
27. Співак Г. Ч. В інших світах. Есеї з питань культурної політики. Київ : Всесвіт, 2006. 480 с.
28. Фуко М. Археологія знання. Київ : Основи, 2003. 326 с.
29. Фуко М. Що таке Просвітництво? // Контур. 2020. URL: https://kontur.media/m_foucault_enlightenment (дата звернення: 18.02.2025).
30. Agamben D. Qu'est-ce que le commandement? Paris : Payot, 2013. 80 p.
31. Althusser L. Sur la reproduction. Paris : PUF, 1995. 317 p.
32. Badiou A. Petit Manuel d'inesthétique. Paris : Seuil, 1998. 224 p.
33. Benjamin W. Baudelaire. Paris : La Fabrique, 2013. 1038 p.
34. Butler J. Bodies That Matter: On the Discursive Limits of «Sex». New York & London : Routledge, 1993. 256 p.
35. Debord G. La Société du spectacle. Paris : Gallimard, 1992. 224 p.
36. Deleuze G. Cinéma 1: L'image-mouvement. Paris : Les Éditions de minuit, 1983. 296 p.
37. Eagleton T. Ideology: An introduction. London : Verso, 1991. 242 p.
38. Foucault M. Naissance de la biopolitique (1978-1979). Paris : EHESS, Gallimard, Le Seuil, 2004. 368 p.
39. Krauss R. Le Photographique : Pour une théorie des écarts. Paris : Macula, 1990. 276 p.

40. Lacan J. Écrits. Paris : Éditions du Seuil, 1966. 912 p.
41. Malabou C. Que faire de notre cerveau? Paris : Bayard, 2004. 170 p.
42. Vaneigem R. Lettre à mes enfants et aux enfants du monde à venir. Paris : Le cherche midi, 2012. 63 p.
43. Zizek S. The Metastases of Enjoyment: Six Essays on Woman and Causality. London – New-York : Verso, 1994. 221 p.
44. Zizek S. The Sublime Object of Ideology. UK : Verso, 1989. 304 p.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Харківської державної академії культури.
2. ГО «Експертний ресурс Гендер в деталях». URL: <https://genderindetail.org.ua/> (дата звернення: 18.02.2025).
3. Журнал про сучасну культуру «Korydor». URL: <https://korydor.in.ua/ua/> (дата звернення: 18.02.2025).
4. Медіа-ресурс «Контур». URL: <https://kontur.media/about-us/>
5. Спільне: журнал соціальної критики. URL: <https://commons.com.ua/uk/> (дата звернення: 18.02.2025).
6. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка.
7. Часопис «Критика». URL: <https://www.krytyka.com.ua/journals> (дата звернення: 18.02.2025).

Методи навчання

Використовуються такі методи:

- пояснювально-ілюстративний: розповідь, пояснення, метод прикладу, ілюстрація, демонстрація;
- проблемного викладення: лекція;
- частково-пошуковий: дискусія.

Форми поточного та підсумкового контролю **Форми контролю**

№ з/п	Вид контролю	Методи контролю
1.	Поточний	семінарські заняття
2.	Самостійна робота	доповіді
3.	Підсумковий контроль	залік

Поточний контроль. Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять, він має на меті перевірку рівня підготовки здобувачів та здобувачок освіти до виконання конкретної роботи. Індивідуальне і фронтальне спілкування на семінарських заняттях, співбесіда

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль знань передбачений у формі заліку, проводиться з метою оцінювання результатів навчання після закінчення вивчення дисципліни. Усна відповідь на питання підсумкової форми контролю з попередньою підготовкою.

Система оцінювання

Політики курсу

- Дотримання політики академічної доброчесності. У випадку недотримання принципів академічної доброчесності, виконані завдання не будуть зараховані. Також не допускається повторне перевиконання завдань;

- Важливо відвідувати заняття, брати участь у дискусіях під час семінарських занять і ставити уточнюючі питання лектору після основної частини лекції;

- Дотримуватися елементарних етичних норм;

- Студент_ки мають право робити аудіозапис, відео- чи фото-зйомку (або стрім) заняття для свого особистого використання виключно за погодженням з викладачем. Розміщувати подібні матеріали у вільний доступ лише за письмової згоди викладача;

- Відпрацювання занять, які були пропущені без поважних причин, не допускається. У випадку наявності документа, який засвідчує поважність причини відсутності, відпрацювання заняття допускається (максимум 2 заняття). Пропущене заняття відпрацьовується у письмовій формі (написання рецензії);

- Здобувачі мають опрацьовувати обов'язкові джерела до початку заняття, а також вчасно виконувати поставлені завдання. У разі недотримання передбачених термінів виконання завдань, бали за виконання не зараховуються.

Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу	Активна участь в роботі протягом семестру – 1 бал (за одне заняття). Відповідь під час семінарського заняття – до 6 балів. Відпрацювання пропущеного заняття – до 5 балів. Залік – до 40 балів. <i>Зазначені бали слід розуміти як максимально можливі.</i>
Семінарські заняття	Семінарське заняття передбачає опрацювання запропонованих матеріалів та активну участь у їхньому обговоренні. Важливо надавати критичний аналіз і демонструвати реальну підготовку до заняття, а не загальні знання. У випадку, якщо студент(-ки) пропустили семінарське (чи лекційне) заняття з поважних причин (допускається відпрацювання двох занять), вони мають право відпрацювати пропущене заняття. Формою відпрацювання є написання короткої рецензії (тема рецензії залежить від теми пропущеного заняття та узгоджується з викладачем).
Умови допуску до підсумкового контролю	Наявність набраних 60 балів.

Види робіт (ОБОВ'ЯЗКОВІ)	Бали
Участь у семінарських заняттях	10*6 = 60
Залік	40
Усього	100
Види робіт (ДОДАТКОВІ)	
Активна участь під час лекцій	1*10 = 10
Відпрацювання 2 занять, на яких були відсутні за поважних причин	2*5=10
Усього	20

Відпрацювання пропущених занять / логіка вимог для письмових завдань самостійних робіт

Формою відпрацювання пропущених занять є написання рецензій. Тема рецензії визначається викладачем згідно зі списком рекомендованої літератури. Студент_ка має написати дві рецензії, що передбачено політиками курсу.

Вимоги до написання рецензій є стандартними і містять в собі:

Загальні: рецензія не мусить містити докладний переказ запропонованого до аналізу дослідження; рецензоване дослідження не мусить оцінюватися за тривіальною аксіологічною шкалою «подобається – не подобається»; кожне положення (або теза) в рецензії мусить бути обґрунтованим, аргументованим і структурованим. Не допускаються будь-які форми плагіату, а також використання ШІ.

Конкретні: короткий аналіз та інтерпретація назви роботи; аналіз основних положень дослідження; виокремлення і аналіз досліджуваної автор_ом тематики; аналіз методів та підходів, які автор_ка долучає до власного дослідження, пояснення того, як він/вона їх використовує; аналіз структури дослідження; виокремлення і аналіз специфічної термінології, якою послуговується автор_ка; дослідження персонального стилю автора/авторки та оригінальності конкретної роботи; висновки.

Мінімальний обсяг однієї рецензії від 1500 слів (у випадку наявності цитат, їхній загальний обсяг на одну рецензію не мусить перевищувати 100 слів, цитати мусять бути оформленими згідно до прийнятих вимог). Формальні вимоги до оформлення рецензії: А4, шрифт Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал 1.5, вирівнювання по всій ширині сторінки. Мова виконання – українська.

* Викладач може висувати додаткові критерії до написання рецензії в залежності від проблематики.

** У відповідності до системи оцінювання кожна рецензія оцінюється у 5 б.

Рецензія оцінюється виходячи з дотримання формальних вимог до оформлення, а також у відповідності висунутим критеріям щодо змісту.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Біовлада – форма влади, яка здійснюється за допомогою контролю над біосоціальними аспектами життя людини, зокрема, здоров'ям, народжуваністю, тілесністю та тривалістю життя, спрямована на управління й дисциплінування індивідів.

Біополітика – концепція, яка досліджує способи, якими влада регулює і контролює життя людей через медицину, демографію, репродукцію, пенітенціарну систему та інші сфери, управляючи процесами задля політичних, соціальних та економічних цілей.

Гедонізм (за Мішелем Онфре) – етична і політична концепція, що стверджує важливість тілесних насолод, автономії та радості життя, відкидаючи аскезу й моральні обмеження, нав'язані релігією та владними інституціями.

Гендерна теорія – міждисциплінарний напрямок академічних досліджень, який аналізує соціальні, культурні, біологічні та історичні уявлення про гендер, його структуру, рольові очікування та взаємозв'язок із владою, ідентичністю та нерівністю.

Гуманітарне знання – сукупність теорій і методів, що досліджують людину, культуру, суспільство та мислення за допомогою аналізу текстів, символів, історичних процесів і аксіологічних систем.

Епоха Просвітництва – інтелектуальний рух XVII – XVIII століть, який стверджує примат розуму, науки та свободи над релігійною догмою та упередженнями, що сприяв розвитку демократичних уявлень, прав людини й секуляризації суспільств.

Ідеологія – тип дискурсу, спрямований на формування ідентичностей, смислів, знакових систем, які можуть слугувати для підтримки домінуючих наративів і систем влади.

Концепція суспільства спектаклю (за Гі Дебором) – критика сучасних проявів капіталізму, в якому соціальні відносини заміщуються образами, а реальність поступається місцем недійсним симулякрам, що сприяє відчуженню людини і посиленню тиску на неї домінуючої влади.

Перформативність (за Джудіт Батлер) – концепція, яка тлумачить гендер як практику, сформовану соціальними нормами та мовними висловлюваннями, де ідентичність не є фіксованою, а конструюється через дії, дискурси і диспозитиви.

Пластичність (за Катрін Малабу) – концепція, що описує здатність мозку змінюватися, набувати нових структур або руйнуватися, поєднуючи нейробіологічні процеси з онтологічними, політичними та ідеологічними вимірами.

Постанархізм – теоретичний напрям, який поєднує класичний анархізм із постструктуралістськими та іншими ідеями, критикуючи фіксовані ієрархії та владу, наголошуючи на

децентралізованому спротиві, дискурсивній природі домінування й радикальній свободі індивіда.

Постколоніальність – критична парадигма, яка досліджує наслідки колоніалізму, зокрема, культурне, економічне й політичне домінування, а також процеси деколонізації, ідентичності та опору в постколоніальних суспільствах.

Прекарність (за Джудіт Батлер) – вразливий стан існування зумовлений соціальною та економічною нестабільністю, коли життя окремих груп та індивідів узалежнюється політичними рішеннями, структурами нерівності й відсутністю гарантій захисту.

Пропаганда – цілеспрямоване поширення ідей або інформації для впливу на свідомість людини, формування певних переконань і маніпуляції поведінкою, часто з використанням визначених технологій і вибіркового фактів.

Психогеографія – концепція, яка досліджує вплив міського простору на людське сприйняття, емоції та поведінку, розкриваючи приховані структури влади та можливості альтернативного досвіду саморефлексії.

Субальтерність (за Гаятрі Чакраворті Співак) – стан маргіналізованих груп, позбавлених доступу до влади, владних дискурсів і самовираження, що унеможлиблює їхню автентичність, і домінуючих структурах знання та влади.

Теорія дрейфу (за Гі Дебором) – ситуаціоністська концепція, яка описує спонтанне переміщення міським простором як метод пізнання, відчуження від нав'язаних структур та виявлення нових смислів у повсякденному житті.

Тоталітаризм – політичний режим, що характеризується всебічним контролем держави над суспільством і культурою, ідеологічною монополією, репресіями, цензурою та придушенням опозиції, де особисті свободи підпорядковані інтересам державної влади.

Фланування (за Шарлем Бодлером) – практика блукання міським простором як спосіб естетичного споглядання та осмислення модерного урбаністичного середовища, де фігура фланера виступає у ролі відстороненого, але чутливого спостерігача.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ІДЕОЛОГІЯ В ДИСКУРСІ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Програма та навчально-методичні матеріали
до курсу

Укладач:

МІРОШНИЧЕНКО Вадим Сергійович
канд. культурології, ст. викл.
каф. музейно-туристичної діяльності
Харківської державної академії культури

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерний набір *Мірошниченко В. С.*

Комп'ютерна верстка *Шамрай А. В.*

План 2025

Підписано до друку 15.05.2025 р. Формат 60x84/16
Гарнітура "Times". Папір для мн. ап. Друк ризограф.
Ум. друк. арк. . Обл.-вид. акр. . Тираж Зам. №

ХДАК, 61003, Харків-3, Бурсацький узвіз,4
Видруковано в лаб. множ. техніки ХДАК